

Foreningen til Udvikling af Alderdommens Muligheder
- en forening for de uprøvede ideer og projekter

Tid til selvrealisering
Møder flyttet tilbage til onsdag
Referater af FUAM-møder

Ældre har erfaringen og roen med sig
Boganmeldelser

3

27. årgang
December 2007

Bestyrelse

Knud Ramian	8627 4042
Tove Holm (sekretær)	8617 9065
Søren-Peter Pedersen (kasserer)	8613 4788
Traute Larsen	8615 5917
Klara Juul-Madsen	8625 6049
Kirsten Trollegaard Jørgensen	8636 2511
Irma Magnussen	8625 9804

Suppleanter:

Birthe Grønhøj	8652 3224
Børge Helmer	8627 2900

Redaktør

Traute Larsen, Duevej 17, 8210 Århus V
Tlf.: 8615 5917 E-mail: traute@mobilixnet.dk

Layout og sats:

Børge Helmer, Storchøjvej 16, 8320 Mårslet
Tlf.: 8627 2900 E-mail: bh@borge-helmer.dk

Sidste frist for stof til Nyhedsbrev nr. 1/2008:
14. februar 2008

Læs i dette nummer

Endelig tid til selvrealisering (mødet den 8. oktober) . . .	4
Når gamle bliver afhængige af hjemmehjælp	10
Enlige mænd er en udsat gruppe	11
Samarbejde og værdighed (bogomtale)	12
Ældre har erfaringen og roen med sig	14
Referat af FUAM-mødet den 10. september 2007 . . .	16
Oplæg fra FUAM-mødet den 12. november 2007 . . .	24
Mere liv i de gamles hverdag	24
Indkaldelse til generalforsamling den 13. februar . . .	26
Kommende møder	27

Onsdag bliver igen mødedag for FUAM!

*Alt er ved det gamle
og vi kan nyde godt af et åbent Cafeterie*

FUAM holdt åbent møde mandag den 8. oktober, hvor Tine Fristrup var indleder til emnet: *Den gode tid i alderdommen*. I stedet for mødereferat har FUAM fået tilladelse til at bringe en artikel fra Universitetsmagasinet Asterisk, nr. 32 om Trine Fristrup og den nye Ældrepedagogik. Asterisk udgives af Danmarks Pædagogiske Universitet. Med tak til Artiklens forfatter Camilla Mehlsen, redaktør af Asterisk og forlagsredaktør.

Engang handlede ældrepedagogik om stilfærdig pleje, omsorg og sysselsætning, men den slags tilbud vil fremtidens livsduelige ældre ikke spises af med. De ønsker fortsat at lære og udvikle sig, selv om de er fyldt 60, 70 eller 80 år eller nærmer sig sidste salgsdato – og det kræver en ny slags pedagogik, gerontopedagogik.

ENDELIG TID TIL SELVREALISERING

* Det er snart 40 år siden, at Paul McCartney og Beatles brølede om at miste håret, ældes og forfalde som 64-årig. Sådan så livet ud dengang. Men i dag er det ikke forfaldet, der vinker i horisonten til Paul McCartney og hans jævnaldrende 64-årige. Det er selvrealiseringen. Børnene er for længst flyttet hjemmefra, og arbejdslivet i trædemøllen er næsten et overstået kapitel. Det betyder oceaner af tid, frihed og valgmuligheder – dansesrejser, iværksætterkurser, nye uddannelser osv.

Kort sagt: Med alderdommen begynder det søde liv. Det er i hvert fald det indtryk, man får af de mange nye organisationer for ældre, der skyder op. Se bare det amerikanske Elderhostel, der hvert år tilbyder over 8.000

”oplevelser til livslang læring” til ældre i mere end 90 lande. Eller det danske netværk Inspirum, der søger at tilfredsstille ældres nysgerrighed og videbegær med arrangementer, kurser mv. Eller det nye amerikanske firma Eons, som er sat i verden for at inspirere dem over 50, der måske i nær fremtid vil få betegnelsen ’generation boom’. Som direktøren af Eons, Jeff Taylor, skriver på Eons’ hjemmeside: ”Boom, boom, boom... Har du hørt det? Det er slaget af vores generation af boom’ere og seniorer, som vil leve det bedst mulige liv. Kollektivt vil vi handle, se, lære og meget mere på vejen til at nå det opnåelige mål at leve til 100.”

TID TIL SELVREALISERING

Adjunkt Tine Fristrup fra Danmarks Pædagogiske Universitet har et bud

på, hvad det er, der er på færde her: Alderdommen er ved at blive selvrealiseringens tid. De ældre behøver ikke længere udfylde en funktion på arbejdsmarkedet, og mange har stadig masser af energi, så et stigende antal tager på dannelsesrejse og går på kurser og videregående uddannelser, fordi de har lyst til at udvikle sig. "Kravet i dag er udvikling, udvikling, udvikling. Det er et grundvilkår for alle, og det ser vi nu markant hos nogle ældre. De ældre, som forlader arbejdsmarkedet, går nu på iværksætterkursus. Nu skal de ud og starte egen virksomhed. Det, som er på vej nu, er, at de ældre selv begynder at tale deres sag," siger hun.

Netværket Inspirum arbejder for eksempel på at eksplicite en ny forståelse af de ældres rolle i samfundet. Som der står på deres hjemmeside: "Vi befinder os ved 'the tipping point'. I stedet for at betragte tiden foran os som forfald og resignation vil vi se på dét at blive ældre som en forrygende mulighed for fortsat at udvikle os – og fortsat bidrage til udviklingen af velfærdssamfundet!"

Hvordan kan de ældre bedst muligt udvikle sig? Og hvad kræver det af pædagogikken, når ældre skal have stillet lærings-tørsten? Tine Fristrup er sammen med Marianne Eilsø Munksgaard i fuld færd med at søsætte et større forskningsprojekt om ældre-pædagogik, også kaldet gerontopædagogik, som er et nyt satsningsområde på Danmarks Pædagogiske Universitet. "I dag sker der en kraftig stigning i antallet af ældre, såvel i det danske samfund som i resten af verden, og den udfordring må Danmarks

Pædagogiske Universitet også tage op ved at udforme en gerontopædagogik. Når det drejer sig om voksenpædagogik, har den hidtil taget afsæt i arbejdsmarkedet. Men gerontopædagogikken drejer sig om ældre, der er friset fra arbejdsmarkedet. Derfor må vi tænke en pædagogik, der ikke handler om arbejdsmarkedet. Med ældre handler det om livsduelighed; om at kunne fungere i livet. Det handler om hverdagslivet," siger Tine Fristrup.

"Vi står over for en gruppe af ældre, som vi endnu ikke har taget hånd om i pædagogikken – fordi det har heddet pleje og omsorg. Og har man overhovedet talt om pædagogik for ældre, har det handlet om vedligeholdelse af færdigheder, så man hele tiden oprettholder sin funktionalitet. Men med gerontopædagogik er der tale om pædagogik på samme præmisser som for barnet og den unge."

OPGØR MED LIVSTRAPPEN

Aristoteles beskrev alderdommen med den poetiske formulering 'livets solnedgang'. Men alderdom behøver ikke være en fase, der går ned og ned og ned. Det kan også handle om udvikling og ungdom. Og det er lige præcis, hvad organisationer som Elderhostel, Eons og Inspirum arbejder for. På Inspirums hjemmeside står der, at "...vi drømmer om at få tid til selvrealisering – nu skal vi gøre det vi ikke havde tid til eller mulighed for tidligere. Vi drømmer om frihed, og for mange af os repræsenterer voksen- og pensionisttilværelsen en ny ung-

domstid – med frihed, uafhængighed og et væld af muligheder.”

Ifølge Tine Frstrup er citatet et udtryk for en ungdommeliggørelse af alderdommen og dermed et forsøg på at etablere en anden måde at forstå det at være gammel på. I dag er de traditionelle livsaldre i opbrud. Menneskets livscyklus følger ikke længere en trappe, hvor man fra fødslen af bevæger sig opad, trin for trin, til man er midaldrende, og derefter går man ned ad trappen – og dør på samme trin, som man blev født. ”Det, der er ved at gøre sig gældende nu, er, at den her trappe fortsætter med at stige. Den falder aldrig. Og pludselig indtræder døden. Man kan sige, at det nye er, at vi lever os ihjel. Vi lever, til vi lige pludselig dør. Det er en livslang trappe, som kobler sig til et samfundsmæssigt oplysningsprojekt: Vi er på vej til at blive suveræne mennesker, som kan stå selv, men vi er hele tiden på vej,” siger Tine Frstrup og giver et historisk rids af denne udvikling:

Opgøret mod den klassiske livstrappe begynder i 1980’erne, hvor der kommer et nyt bud på, hvordan man kan forstå alderdom. På det tidspunkt begynder man at se aldring som et socialt og kulturelt fænomen, og det er et klart modstykke til den medicinske måde at forstå aldring på – nemlig som et kropsligt og kognitivt forfald. Dette skifte er blevet kaldt en ”kulturel vending”, for det åbner for flere måder at forstå aldring på.

”Inden for den medicinske forståelsehorisont har man forsøgt at lave al-

le mulige former for kompensation for forfaldet ved for eksempel at fokusere på forebyggende indsatser. Det interessante ved denne ’kulturelle vending’ er, at man går fra at tænke geriatri – som medicinsk funderet – til at tænke gerontologi som en social og kulturel tilgang til at forstå aldring.”

Hvordan kan man undslippe, at ens krop forfalder, når man bliver gammel?

”Man kan være fræk og sige, at det er en social konstruktion. Man kan sige, at den medicinske dominans betyder, at man kan føle sig rask, men man gøres syg. Selv om jeg er 80 eller 90, kan jeg føle mig rask, også selv om jeg måske ikke er så godt gående eller har brug for en stok. Men i den situation, jeg befinder mig i, gør det ikke noget, hvis jeg samtidig føler mig rask og frisk.” ”Den ældres selvforhold er helt centralt. I det medicinske paradigme er det en fremmedbestemmelse: ’Det kan godt være, at du føler dig rask, men du er syg’. I en gerontopædagogik er udgangspunktet, at vi har med en person at gøre, der kan forholde sig til sig selv.”

Tine Frstrup peger dog på, at den sunde krop spiller en utrolig stor rolle for det stigende antal ældre, der søger udvikling. ”Fundamentet for at kunne være en aktiv ældre er motion. Det at være sund sætter sig igennem over alt andet. Sundhed er forudsætningen for, at man kan realisere sig selv.”

DE ÆLDRE OG OMVERDENEN
Det er ikke alle i omverdenen, der er begejstrede for, at ældre vil udvikle sig hele livet. Da en pensioneret herre for

et par år siden begyndte at læse medicin på Københavns Universitet, vakte det ramaskrig, fordi han optog en plads for en ung studerende – og han gjorde det vel vidende, at han med stor sandsynlighed aldrig ville komme til at fungere som læge. På det seneste har der også været megen debat om folkeskolens brug af pensionerede lærere. For selv om der er lærermangel på flere skoler, mener nogle, at de pensionerede lærere er for gamle til at undervise eleverne. ”Det er, fordi der stadig hersker en medicinsk diskurs, forstået på den måde at høj alder er lig med dalende kompetencer og lavere funktionsevne. Og det er lige præcis det, man forsøger at omgå, for eksempel hos Inspirum. De ældre begynder at diskutere indbyrdes, hvad det vil sige at være gammel. Man kan faktisk slet ikke se de ældre som en samlet gruppe, men som individer,” siger Tine Fristrup.

I forskningsprojektet vil Tine Fristrup og Marianne Eilsø Munksgaard blandt andet undersøge, hvordan ældre forstår det at blive gammel. ”Livsaldrene sætter en dagsorden for, hvordan man skal forstå sig selv. Og nu er der så flere bud – og det går ikke bare ned ad bakke for den aldrende,” siger Tine Fristrup. I medierne er billedet af de ældre ofte polariseret: Der er de svage gamle, som er dyre for samfundet og omtales som ”ældrebyrden”. Og så er der de ressourcerstærke gamle, som ofte kaldes ”det grå guld”. Dette splittede billede af de ældre har Charlotte Wien behandlet i sin ph.d.-afhandling ’Ældrebilledet i medierne gennem 50 år’, som udkom i

2005. Tine Fristrup fortæller, at de ressourcerstærke gamle fylder mere og mere i mediebildet og i reklameverdenen. ”De nye ældre er det store kommercielle potentiale. Man indretter mere og mere samfundet i forhold til den ældre målgruppe. Det er jo nogle købestærke ældre mennesker.” Reklameverdenen har nu fået øjnene op for, at hvis man vil have fat i de rigtige 60+, må man også udvikle produkter til det ældre segment og bruge ikoner, som ældre kan identificere sig med. For nylig indgik kosmetikfirmaet L’Oréal en kontrakt med den 68-årige skuespiller og forhenværende fitness-dronning Jane Fonda om, at hun fremover skal repræsentere L’Oréal’s serie Age Re-Perfect, som henvender sig til et modent publikum. Da samarbejdet løb af stablen i april 2006, udtalte Youcef Nabi, international direktør for L’Oréal Paris: ”Samarbejdet mellem L’Oréal Paris og Jane Fonda er en stor begivenhed på mange måder. Vi er det første store mærke, som giver et ”ansigt” til en kvinde over 60 år, som har til hensigt at starte livet på ny. Hvorfor skulle disse kvinder ikke have en hudplejeserie designet specielt til dem? Deres psykologi og behov er anderledes i forhold til yngre kvinders!”

Men den kommercielle interesse stopper ikke ved reklamerne og markedsføringen. Ældre kender også bedst selv deres behov. I Australien er man gået så langt som til at etablere et ministerium, der kan hjælpe private og offentlige virksomheder med at udvikle produkter og services over for ældre. Hos Inspirum arbejder man på

at skabe dialog mellem 50+ -markedet og virksomheder. For eksempel har Inspirum indgået et samarbejde med undertøjsfirmaet Hammerthor om at udvikle en ny kollektion undertøj, der er skræddersyet til aktive ældre. Og for nylig sendte Inspirum oplægget 'En Ny Tids Alder – for samfund og virksomheder' til erhvervsminister Bendt Bendtsen for at gøre opmærksom på de muligheder, der er i den nye generation af ældre.

De energiske 60+ præger altså medie- og reklamebilledet aktivt og samarbejder med virksomheder om at udvikle produkter og services målrettet dem selv. Det store spørgsmål er, hvad det kommer til at betyde for uddannelsessystemet, at en voksende mængde af ældre vil tiløegne sig viden og nye kompetencer, men med helt andre formål end yngre. For i modsætning til de yngre generationer sker læringen ikke med henblik på at gøre sig arbejdsduelig. Læringen er drevet af lyst.

LYSTENS PÆDAGOGIK

"Vi har med nogle mennesker at gøre, der vil lære af lyst. Det bryder med, at vi har en forestilling om, at for at lære noget nyt må det gøre ondt. Pædagogik er et forhold mellem lyst og ulyst. Du må gøre noget, som er ulystfyldt, for at det senere kan blive lystfyldt. Det gør ondt at lære at cykle, men det er nødvendigt, at du falder mange gange, for at du senere hen kan køre derudad. Udfordringen nu er, at de ældre, i kraft af at de er uafhængige af arbejdsmarkedet, ikke nødvendigvis vil indgå i en læringssammenhæng, der gør ondt," siger Tine Fristrup.

Hun nævner, at i undervisningsforløb kan den ældre være bevidst om, at han eller hun kan protestere imod selve undervisningen, for de ser uddannelse som et servicetilbud.

"Man kan forestille sig, at der sidder en flok ældre mennesker på Folkeuniversitetet, og når de så er utilfredse med undervisningen, så rejser de sig op og går. For de har ikke brug for eksamensbeviset. De vil inspireres, og hvis undervisningen ikke er inspirerende, kan de protestere ved at forlade lokalet."

Det er dog ikke Folkeuniversitetet eller auditoriet, som bliver gerontopædagogikkens højsæde. Den vil nok snarere folde sig ud i kulturelle og uformelle rum som kunstmuseet, busen og biblioteket. Men når nu læringen er drevet af lyst, hvordan vil de ældre så lære?

"Johan Fjord Jensen har sagt, at de unge skal lære det som noget nyt, men de gamle skal lære det på ny. Pædagogikken til ældre skal mere end bare åbne for kognitive dimensioner. Det er snarere en æstetisk og sanselig pædagogik, der er brug for. De dannelsesrejser, som for eksempel Elderhostel tilbyder, er næroplevelser. Det er her og nu, det er nærvær, det er hands on. Det er kort sagt meget mere sanseligt," siger Tine Fristrup. Og det er det, gerontopædagogik i høj grad er: en lystens og sanselighedens pædagogik. ■

*Af Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk*

Ph.d. og adjunkt ved Institut for Pædagogisk Sociologi, DPU. Forsker i problemstillinger inden for det special- og socialpædagogiske felt med fokus på, hvordan moderniseringsprocesser ændrer vores kategoriale konstruktioner af normalitet og afvigelse. Er tilknyttet forskningsprogrammet i Socialanalytisk Samtidsdiagnose med henblik på at varetage opbygningen af gerontopædagogiske kompetencer ved DPU.

www

www.dpu.dk/om/tifr

FRA FORFALD TIL UDVIKLING

I Vesten har der i mange århundreder hersket en medicinsk forståelse af det at blive gammel. Tilgangen kaldes 'defekt-modellen', fordi aldring ses som defekt, reduktion og forfald, såvel socialt, kropsligt som psykisk. I det 20. århundrede udvikles 'disengagement-teorien', der ser aldring som en gensidig tilbagetrækning mellem individ og samfund: Samfundet reducerer antallet af roller til den ældre, der samtidig også trækker sig tilbage fra den ydre verden. I de sidste årtier er der imidlertid sket en "kulturel vending", og en tredje tilgang har meldt sig på banen, nemlig at aldring også er udvikling. Denne tilgang går under betegnelser som "den tredje alder" og "gerontologi".

GERIATRI: MEDICINSK FORSTÅELSE

Aldring er:

- en biologisk proces
- forfald
- afvikling
- risiko

Aldring handler om:

- at udsætte døden
- dalende kompetencer
- faldende funktionsduelighed
- "ældrebyrde"

ÆLDREBOOM

Antallet af ældre stiger hvert år, og de ældre bliver endnu ældre – og mere købekraftige. Ifølge en undersøgelse af netværket Inspirum udgør mennesker over 50 år 31 procent af befolkningen, men står for 43 procent af forbruget, og det tal vokser.

2006: 823.027 mennesker på 65 år eller derover

2050: 1.334.695 mennesker på 65 år eller derover

2006: 680 mennesker over 100 år

2050: 10.911 mennesker over 100 år

GERONTOLOGI: SOCIAL-KULTUREL FORSTÅELSE

Aldring er:

- en social proces
- muligheder
- udvikling
- chance

Aldring handler om:

- at gribe livet
- livslang læring
- livsduelighed
- "ældrestyrke"

Kilde: Gyldendals Psykologihåndbog 2006 og Danmarks Statistik

Selvbestemmelse over eget hjem og dagligdag er under afvikling, når gamle bliver afhængige af hjemmehjælp

Ph.d. studerende Jens Kofoed har fulgt 16 ældre, mens de ventede på en plejehjemsplads og skrevet artiklen: "Mens de venter".

Ventetiden i egen bolig med hjemmehjælpere til at klare de mest nødvendige opgaver viser sig at være en anstrengende periode. Nogle boede højt oppe og kunne ikke komme ud ved egen hjælp, elevatordøren var for tung, eller trapper kunne ikke forceres uden hjælp. De ældre står over for at skulle opløse deres hjem og skal forberede deres liv på plejehjemmet. Alle syntes, at de havde begrænset indflydelse på deres situation. "De ældre oplevede generelt, at de skulle tilpasse deres dagligdag til hjælperens tidsplan. Forsinkelser og aflysninger forekom, og disse var med til at understrege en følelse af, at selvbestemmelse over dagligdagen og eget hjem var under afvikling.", konkluderer Jens Kofoed. Hvis hjemmehjælperen ikke satte stikkontakten rigtigt efter støvsugning, kunne en ikke tænde sin lampe. Hvis hjemmehjælperen ikke kom til aftalt tid, følte det meget generende, fordi de gamle selv indrettede sig på for eksempel at forberede rengøringen med oprydning m.v. Hvis der kom helt ny hjemmehjælper, kunne beboerne være bange for, at deres ting kom til at stå, så de ikke kunne nå dem eller finde dem igen. De fleste

havde fast hjemmehjælp med undtagelse af sygdom og ferier, men de oplevede, at hjemmehjælperen ikke havde tid til at gøre, hvad de gerne ville have gjort eller ikke prioriterede de opgaver, de ønskede udført. De ældre havde et ønske om, at hjemmehjælperen havde mere tid til at tale med dem, og at de ville interessere sig for dem som person og menneske, ligesom de gerne ville lære deres hjemmehjælper bedre at kende.

Frygten for at falde var gennemgående, alle havde prøvet at falde og være hjælpeløs og var bange for at falde igen. Jens Kofoed slutter sin artikel: "Mens de venter" med at skrive: "Det hører med til historien, at deltagerne i denne undersøgelse oplevede skiftet til plejehjem som et positivt skift i deres liv. Afhængigheden af hjælp fortsatte, men de oplevede større mulighed for at bevæge sig omkring og tage del i aktiviteter uden for deres nye hjem."

"Mens de venter" står i det etnografiske tidsskrift "Jordens Folk" 2006, nr. 1, som er temanummer om Alder, forstået som alle aldre. Her kan man læse om: Børnesoldater uden barn-dom, At drikke og feste sig UNG i Danmark, ungdomsliv i Hanoi. Artiklen: "Ung i seniorboliger" handler om beboere i danske Seniorboliger, som lægger stor mental afstand til beboere i det nærliggende plejecenter. Den viser, hvor svært det er, at erkende, at →

Enlige mænd er en udsat gruppe

Mandeklubber for enlige mænd over 65 år

Haderslev kommune har et aktivitetsprojekt for enlige, ældre mænd. Tilbuddet retter sig mod alle mænd over 65 år, som enten er enlige, eller hvis kone eller samlever er kronisk syg eller på plejehjem.

Der er etableret mandegrupper i Gram, Vojens og Haderslev, et værested med drop-in funktion, hvor man bare kan møde op. Kommunen har været aktivt opsøgende både gennem personlige henvendelser, frivillige organisationer, præster og gennem aviser og radio. 25 mænd er tilknyttet projektet i løbet af den første tid.

Der er som hovedregel blevet taget godt imod klubberne, og det har vist sig, at de ældre mænd ved at deltage i det ugentlige samvær hr fået et mere positivt syn på livet på grund af det sociale netværk, de har fået gennem klubben. Risikoen for ensomhed lurer, når ægtefællen dør, og kvinder er som hovedregel bedre til at håndtere denne situation end mænd. I erken-

delse deraf er projektet startet lokalt i Haderslev, finansieret af Socialministeriet og Servicestyrelsen. Projektet er placeret i Haderslev Kommunes Forebyggelses- og rådgivningscenter, og der er etableret aktiviteter, som skal lokke mænd ud af deres huler derhjemme og få dem til at etablere nye sociale relationer til erstatning for dem, der er gået tabt.

Man mødes i klubben og drikker kaffe, inden man går i gang med de planlagte aktiviteter, som kan være i klublokalet (kortspil), eller man tager ud til forskellige steder i kommunen, hvor der i forvejen er tilbud til borgerne. Derved understøttes mændenes muligheder for at føre et aktivt liv med socialt samvær. Man er fælles om at drive projektet, men erfaringen siger, at det fungerer bedst med en tovholder. En socialpædagog er koordinator og har det overordnede ansvar for projektet, som kører frem til udgangen af 2008.

*(Kilde: "Social Fokus",
Servicestyrelsens blad, 2007, nr.1)*

TL

→ den stigmatiserende alderdom kommer nærmere. "Vi skal bare minde hinanden om, at vi ikke er rigtig gamle" og "så længe jeg ikke selv føler mig gammel" er udsagn, som seniorerne kan holde sig oppe ved samtidig med, at de træner i centret for at holde sig i form og ikke blive så svage som de gamle beboere i plejecentret, som de kan se over til.

Jordens Folk 2006, nr. 1 har også en meget fyldig og læseværdig artikel: "Et godt liv som gammel" af Marie Konge Nielsen, der skriver om sin afhandling af samme navn.

Den er kort omtalt i FUAM 2006, nr.2 (ligger på FUAM's hjemmeside www.FUAM.dk)

"Jordens folk" kan lånes på bibliotekerne.

TL

Samarbejde og værdighed

Om borgersamarbejde i den offentlige sektor

Der lægges vægt på i Danmark, at de offentlige institutioner skal arbejde sammen med borgerne og værne om borgernes værdighed.

Forskningen viser, at dette ikke altid finder sted. En tredjedel af borgere, der er blevet spurgt, føler sig krænket eller nedværdiget især inden for det sociale, det sundhedsmæssige og pædagogiske område.

At et forhold er ligeværdigt betyder, at der tilskrives lige meget værdi og betydning til alle personer. Ligeværdighed skal ikke forveksles med ligestilling, man kan godt have et ligeværdigt forhold, selv om man ikke er ligestillet. Den professionelle fagperson vil altid have større magt i form af viden, erfaring og kompetence. Ligeværdigt samarbejde handler ikke kun om høflighed og respekt, det drejer sig også om ydelsernes form og indhold.

Der nævnes tre aspekter:

1. Ligeværdig behandling: Den menneskelige relation, forståelse, engagement.
2. Rammerne og ydelsernes form skal fremme ligeværdigheden, der skal være fleksibilitet i ydelserne.
3. Processen ved at levere ydelserne skal være gennemskuelig: Tilgængeligt sprog, og doku-

mentation, der gør det muligt for borgeren at forstå forløbet, selv om det går imod borgerens ønsker.

Der er mange love og klageinstanser, der sikrer borgernes ret. Men en bevidst stræben efter at gennemføre og fastholde ligeværdighed i omgangen med andre mennesker har positive resultater for de involverede. En ligeværdigheds-tankegang virker, når

- der tages udgangspunkt i borgerens egen forståelse og egne overvejelser om situationen
- borgeren er med til at tage alle beslutninger vedrørende sit tilbud/ sin behandling m.m.
- borgeren oplever den professionelle som et interesseret, engageret og forstående menneske, når det drejer sig om borgerens person og situation.

Omvendt virker det negativt, for eksempel, når ordblinde børn i skolen ikke får den relevante læseundervisning og går hele skoletiden og føler sig dumme og mister selvtilliden. Eller når manglende ligeværdighed kan medføre, at borgeren "klientiseres", det vil sige overtager systemets syn på sig selv og i passivitet underkaster sig systemets rammer for hjælp. De får lav status i samfundet ved at miste retten til at definere deres egne problemer og ved at måtte modtage påtvungne råd og underkaste sig kontrol.

Det er Lilly Jensen, ergoterapeut og konsulent i forskningsafdelingen på Hjælpemiddelinstitutet, der har redigeret "Samarbejde og værdighed" sammen med sin mand: Svend Erik Jensen, klinisk psykolog. Formålet er at udbrede viden om metoder til at fremme ligeværdighed. Forskningen har allerede påvist vigtigheden af ligeværdighed som vigtigt udgangspunkt for et godt samarbejde mellem borgeren og den offentlige myndighed. Bogen udbreder de indsamlede erfaringer og viser ved en række eksempler, at metoderne kan bruges i mange niveauer inden for det offentlige: Skoleverdenen, socialpædagogisk arbejde, hjælpemiddelformidling, familiestøtte, sundhedsvæsenet og ældrepleje m.v. Kommunens sagsbehandling udspringer fra den politiske og administrative ledelse, så det er fra ledelserne i forvaltningerne, der skal udbredes metoder og undervisning.

Bogen er opdelt i en række kapitler, der beskriver værdier og pejlepunkter, arbejdsrammernes betydning og praksis inden for forskellige arbejdsområders muligheder for gennemførelse af ligeværdigt samarbejde. Implementering og metoder samt praktiske tips fra mange felter omtales og illustreres med en række jordnære eksempler fra mange situationer og aldersklasser: Eksempel 5: En gæst i borgerens hjem. Her drejer det sig om hjemmeplejen ud fra et konkret eksempel, hvor en hjemmesygeplejerske får indblik i et årelangt overforbrug af smertestillende piller, som patienten gerne vil ud af og arbejder sig ud af med støtte og empati fra hjemmesygeplejersken. Men det er især vellyk-

ket, fordi patienten selv ønsker det og støttes heri af hjemmesygeplejersken som medmenneske.

Der gennemgås en række metoder, der kan fremme ligeværdighed. Her skal nævnes empowerment, som Lilly Jensen tidligere har skrevet artikler om. Det er en samarbejdsproces, hvor viden udveksles i en ligeværdig dialog med det formål at give deltagerne et kvalificeret grundlag til at træffe beslutninger vedrørende egne livsforhold og -vilkår. Borgeren skal selv afgøre, om der er et problem, og om der skal ske noget ved problemet og i givet fald, hvordan det skal løses. Borgeren skal selv beslutte, hvornår problemet er løst eller beslutte at stoppe problemløsningen af andre grunde. Empowerment er både en målsætning og en arbejdsform, hvor deltageren lærer nye kompetencer styrker sin handlefrihed.

Målgrupperne for bogen er foruden politikere og ledere, der udstikker rammerne, de offentligt ansatte, som arbejder sammen med borgerne, det er rigtig mange faggrupper. Målgruppe er også dem, der arbejder med rehabilitering, samt de studerende og borgerne i brugerorganisationer foruden alle andre interesserede. Bogen giver praktiske anvisninger og henviser til den relevante forskningslitteratur.

Det vil være dejligt, hvis tankerne i en sådan bog bliver udbredt i pædagogikken, i sundhedsvæsenet og i ældreplejen m.v. Bogen fortjener at blive læst og brugt i de mange offentlige forvaltninger. Den kan lånes på folkebiblioteket.

Traute Larsen

"Ældre har erfaringen og roen med sig..."

*også det er guld værd,
og det bliver mere og mere udtalt med alderen"*

ÆldreForum giver et bidrag til at oplyse om forældede opfattelser om ældres færdigheder og viden på arbejdsmarkedet både hos ældre selv og virksomhederne. De ældre udgør en ressource for landets arbejdspladser i form af social kapital og viden om samfundets fællesskabsværdier, og deres forbliven på arbejdsmarkedet bliver en nødvendighed, fordi der fremover er færre yngre til at erstatte de ældre, som nu og i de kommende år forlader arbejdsmarkedet. Overførsel af viden og oplæring af unge medarbejdere er nødvendigt som grundlag både i produktionen og i servicefagene.

Dr.med. Henning Kirk gennemgår myter og fakta om ældre medarbejders ressourcer og henviser til nyere forskning. Hvis der er negative forventninger til ældre medarbejdere, og hvis de ældre ikke får den nødvendige efteruddannelse, breder fordommene om ældre sig. Sygdom og dårlig form skyldes ikke alder. Såvel unge som ældre må holde sig i fysisk form for at kunne klare et fysisk krævende arbejde. Dette må som hovedregel gøres i fritiden, da de færreste arbejdspladser tilbyder lejlighed til at motionere i arbejdspauser eller umiddelbart efter arbejdsdagen. Hvis ældre er raske, har de færre sygedage

end yngre medarbejdere. Henning Kirk skriver om alderen og hjernearbejdet, hvor han fremhæver, at ældre ganske vist bliver langsommere til at lære, men hjernen kan i mange tilfælde kompensere for dette ved erfaringen og overblikket. I en hjerne, der holder sig i form, udvikles et netværk mellem nervecellerne, der rummer viden og erfaring. Er man vant til at lære nyt, er det enkelt for hjernen at udvide den eksisterende kapacitet. Henning Kirk harcelerer over aldersgrænser og mener, de bør fjernes helt. De er ikke nødvendige. Aldersdiskrimination er ikke tilladt i EU, der er indført regler, der ikke tillader at annoncere efter personer i en bestemt alder eller at afskedige medarbejdere med alderen som begrundelse. Alderen betyder ikke, at arbejdskompetence forsvinder. Arbejdsevne drejer sig om helbred og vedligeholdelse af faglig kunnen. Aldersgrænser bidrager til at fastholde de negative forventninger til alderens muligheder. Man bliver "gjort gammel", skriver Henning Kirk.

Personalepolitikken skal virke også for ældre medarbejdere; det kan være i form af en seniorpolitik. Der er taget en del gode initiativer de senere år for at fastholde medarbejdere i arbejdslivet. Man har fundet ud af, skri-

ver Villy J. Rasmussen, ledelses-konsulent og ekstern lektor ved Syddansk Universitet, at mange ældre gerne vil arbejde længere, hvis man viser dem anerkendelse, imødekommethed og fleksibilitet. Særlige seniorjobs som oplæring af yngre medarbejdere må tilbydes samt fleksibilitet med hensyn til arbejdstid og opgaver, hvor man kan bidrage med sin erfaring og have indflydelse på arbejdspladsen. Efteruddannelse og omstillingsparathed til at påtage sig nye opgaver må ældre medarbejdere påtage sig på lige fod med yngre medarbejdere.

Christian Sølyst, konsulent i Landsorganisationen i Danmark (LO) peger på forskellige byggesten, der kan indgå i en personalepolitik for ældre. Det er ikke så meget den nedskrevne politik, men den praksis, der udvises, som tæller. De ældre skal inddrages i god tid, inden de tænker på at forlade arbejdsmarkedet, og de

individuelle forskelle skal imødekommes, da folk er forskellige. Arbejdsmiljøet skal også tilgodeses, da det er afgørende, at fysisk og psykisk nedslidning forebygges tidligt. Måske skal der ekstra hjælpemidler til ældre, som ikke har den fysiske formåen som yngre medarbejdere.

En række hjemmesider tilbyder praktisk inspiration til virksomhederne, f. eks. hvordan de kan udvikle redskaber, der kan bidrage til at tiltrække og fastholde ældre medarbejdere. Se bl.a. Arbejdsmarkedsstyrelsen under www.seniorpraksis.dk og beskæftigelsesministeriet under www.senioraftale.dk og www.arbejdsmiljoviden.dk. Hftet slutter med en række stemmer fra arbejdspladserne, citater fra interviews med ældre medarbejdere og deres kolleger samt et par personalechefer jfr. overskriftens citat af en personalechef:

Maigun Hansen, HR manager, Dantherm Air Handling A/S.

Igen en aktuell og nyttig pjece fra *ÆldreForum*, der altid har fingeren på pulsen

Flere ældre på arbejdsmarkedet

– inspiration til ledelse & medarbejdere.

Den ny publikation fra *ÆldreForum 2007*. kan rekvireres på telefon 7242 3990 eller på e-mail aef@aeldreforum.dk

Traute Larsen

Fra Klaras køkkenkrog

Engang var det penge, der skulle til for, at mine børn kunne få et godt liv. Senere blev det hjælp, når det gjaldt deres børn, mine børnebørn. Som gammel kan jeg yde hjælp ved at kunne klare mig uden at behøve deres hjælp.

*Fra efterårets første møde i FUAM
mandag d. 10. september 2007*

Vores historie er værdifuld, kan vi give den videre?

Tema: Efterladenskaber

Tove Holm var forhindret i at møde på grund af sygdom, men havde overladt sit manuskript til Traute, som læste det op:

Min datter spurgte en dag: "Hvor stammer den gamle kiste fra". Jeg fortalte hende, at hendes oldefar havde den med, da han som stor dreng kom ud at sejle. Da han blev gift med min bedstemor, fik den en højere status. Den kom til at hedde "Puffen", og som jeg husker den, var den betrukket med plys og havde et meget flot broderet rødt sæde.

Da jeg som 16-årig flyttede til København, blev den mit eneste bohave, og senere, da jeg syede tøj til mine børn, blev den en nyttig genstand til opbevaring af stof og andre materialer. Derefter fik min ældste datter den til diverse opbevaring, og det var på det tidspunkt, hun spurgte, hvor den stammede fra.

Hun blev meget glad for at have historien på tryk og bad mig skrive om andre emner – udelukkende til glæde for mine børn. Det blev begyndelsen til, at jeg af og til skriver om nogle af de erindringer, jeg har om min barndom, om min familie og om andre mennesker, der har betydet noget for

mig. Jeg har ikke haft lyst til at skrive en egentlig livshistorie, for jeg ville måske føle mig forpligtet til at fortælle "sandheder", som hverken jeg eller andre ville bryde sig om. Det vil betyde, at det nok bliver lidt tilfældigt, hvad jeg skriver om – det afhænger simpelthen af, hvad der "dukker op", som jeg synes, min familie kan have glæde af.

Efterhånden har jeg opdaget, at det ikke bare er til glæde for andre, men også til gavn for mig selv. Ved at beskrive situationer, der fandt sted for mange år siden, kommer de måske til at stå i et andet lys. Ved at se nøjere på dem, analysere dem, får jeg en ny indsigt. Måske får jeg også ændret holdning til det, der skete, eller til de mennesker, som var inddraget i begivenhederne. Det fører mange gange til, at nye erindringer dukker op, ting, som jeg ikke har tænkt på i mange år.

Inden for min familie har jeg i to tilfælde oplevet, at der er blevet skrevet erindringer. Min søster skrev "familiens historie", fordi hun ønskede, at de yngre søskende skulle kende deres familiebaggrund. Hun har nærmest skrevet den i romanform – og den er hendes udlægning. Min ville have været lidt anderledes, men jeg var

sammen med hende under en del af processen. Det var meget givende, fordi vi i fællesskab kunne huske mange flere episoder, end vi kunne hver for sig. Vores barndom blev meget levende, og vi fik talt om mange ting, som var vigtige for os.

En anden livshistorie skrev mine plejeforældre, og for mig er det stadig spændende læsning. De skriver kronologisk om deres liv, og da en stor del af det foregik i USA, hvor min plejefar studerede teologi og senere arbejdede som præst i nogle danske menigheder, har jeg fået et indblik i en del af ikke bare deres historie, men i et udsnit af danske udvandreres historie.

Også på en anden måde var det spændende læsning. Jeg var 14 år, og i mine øjne var mine plejeforældre gamle, da jeg kom ind i familien. Min plejefar var 59 og min plejemor 55 år. Min plejemor var præget af, at hun havde dårlige knæ, og jeg har altid betragtet hende som skrøbelig. Derfor var det ejendommeligt at se hende beskrevet som en ung præstekone, der sammen med sin mand red på besøg til deres menigheder i de udstrakte områder i Nebraska.

For et par år siden skrev mit ældste barnebarn, der studerede historie, om de fynske malere og spurgte, om vi ikke kunne besøge Fåborg en gang og se museet med alle de malere, hun havde læst og skrevet om.

I år tog vi på en miniferie til Fyn, hvor vi havde stor glæde af at besøge museet i Fåborg. Jeg fortalte hende, at hendes oldefar havde været meget betaget af maleren Johannes Larsen,

og det betød, at hun fik en ekstra interesse i at betragte hans billeder.

Jeg benyttede også lejligheden til at besøge den lille by, hvor jeg voksede op, og hvor jeg kunne vise hende mit barndomshjem og gå en tur, hvor vi genså min skole og huse, der fortalte mig en historie, som jeg kunne genfortælle. Hun lyttede og fandt sig tålmodigt i at gå rundt til "mine" kendte steder. For mig blev det en anledning til at leve mig ind i en svunden tid, og jeg kunne genkalde mig erindringer fra mine tidligste år. Jeg kunne også genkalde mig duften i nabokonen Katrines køkken, når hun lukkede skabet med krydderier op.

Vi forsøgte at finde min barndomsstrand, men det lykkedes ikke. Vejføringerne var blevet helt anderledes, og jeg oplevede ikke det sus af glæde, som jeg den gang følte, når jeg fra landevejen cyklede ind i skoven og lidt længere fremme så havet ligge foran mig. Men jeg huskede følelsen.

Vi havde nogle dejlige dage, men jeg er ikke sikker på, at det for mit barnebarn blev andet end en hyggelig begyndelse på sommerferien. Derimod tror jeg, at vores lille ferie om mange år vil ligge som en erindring, som har betydning for hende. For mig betyder det meget at have genoplevet min barndom sammen med et barnebarn.

I dag er jeg den ældste i min familie, og jeg ville ønske, at jeg i tide havde bedt mine bedsteforældre fortælle om deres barndom og deres forældres liv. Da jeg var ung, var jeg ikke bevidst om, hvor meget jeg ville komme til at savne den baggrundsviden.

I disse år er der en meget stor interesse for biografier – vi oplever oven i købet, at folk, blandt andet politikere i det, man kalder deres bedste alder, skriver deres erindringer til glæde eller fordømmelse.

En af de bedst kendte erindringsbøger er vel nok H.C. Andersens ”Mit Livs Eventyr”. I min ungdom var jeg meget optaget af Agnes Henningsens erindringsbøger, der begynder med ”Let gang på jorden”, hvor hun fortæller om barndommen på de store slægtsgårde før århundredskiftet, gennem kærlighedens omskiftelser, frem til kunstnerlivet i København i de første ti år af 1900-tallet. Hun fortsætter med flere erindringsbøger, hvor hun fortæller om sit ungdomsliv i København, forelskelser, udviklingen som forfatter, og hun fortæller om de mange spændende mennesker, hun mødte i sit liv.

Ved at læse erindringer får vi både et skarpt billede af forfatteren og et billede af den tid, han eller hun levede i, og de mennesker, de levede sammen med.

Af og til hører man, at små børn er ivrige efter at høre om deres bedsteforældres barndom. Når jeg er sammen med mine små børnebørn, prøver jeg at benytte de lejligheder, der kommer naturligt, til at fortælle dem om min barndom og skoletid – men jeg må indrømme, at de ikke hører til de børn, der selv spørger om, hvordan det var i min barndom. Måske kan det tænkes, at det er os gamle, der har lyst til at give vores historie videre, og vi benytter vores børnebørn som tålmodige tilhørere?

Der ligger i de fleste af os en trang til at finde ud af, hvor vi kommer fra, og hvad der skete, før vi selv blev til. I vor tid er slægtsforskning blevet et vigtigt område for mange mennesker.

Jeg vil slutte med at fortælle lidt om, hvad nogle nulevende forfattere har skrevet:

En af de bøger, der gjorde et dybt indtryk ikke bare på mig, men på mange andre, er

Erling Jepsen: *Kunsten at græde i kor*. En drengs beretning om opvæksten i en incestuøs familie. Jeg var dybt engageret. Bogen er filmatiseret og fik flotte anmeldelser.

Pia Fris Laneth: *I Lillys Danmarkshistorie* fortæller fire generationer af kvinder i forfatterens familie – ikke kendte, men ganske ”almindelige mennesker - om deres livsforløb. Man får den personlige, kvindepolitiske og samfundsmæssige udvikling fra 1880'erne og frem til i dag. Det er en bog på 600 sider, men den er spændende fortalt og let at læse.

Men også forfattere, som skriver fiktion, bruger erindringsformen til at fortælle om en verden, de husker, men de bruger ikke præcist deres egen familie. Alligevel er jeg sikker på, at der er en hel del af dem selv i de personer, de skildrer.

Nogle bogforslag:

Morten Ramsdal: *Hundehoved*. Bogen har fået mange priser. Den skildrer en familie i flere generationer, deres kampe og sejre, vaner og uvaner.

Bodil Wamberg: Fjerne Stemmer: En datter fortæller om sine erindringer om mormor og mor og om deres normers betydning for det liv, hun kom til at leve

Marianne Frederiksson: Blindgang handler om en blind dreng og pigen med de meget lange antenner. Beskriver en families indbyrdes forhold med styrke og svagheder. Jeg finder den meget læseværdig

Notater af Kirsten Trolle-gaard Jørgensen fra den efterfølgende debat:

Strøtanker om at skrive/ skrive om erindringer:

Flere har haft ønsker om at få bedsteforældre til at skrive deres historie ned.

De finder det vigtigt, at man selv former sine erindringer.

Det er en erfaring hos mange, at det først er, når man bliver ældre, man får interesse for at tænke tilbage. Det kan blive for sent at få spurgt til de gamles og dermed sin egen historie!

Flere har spurgt deres egne forældre/ bedsteforældre, om de vil skrive deres historie ned.

For flere er det lykkedes. I en familie har man samlet en familiekronike på CD/ DVD, hvor alle familiemedlemmer, der har haft lyst til det, har bidraget med historier og billeder.

En anden har en af sin fars historier om en sejlads. Fra Klaras køkkenkrog fik vi viden om en historie, der handlede om en far og hans bier.

En anden far har skrevet om sin barndom og skoletid i København først i 1900-tallet.

Fortæller man fra sin egen historie, kan nogle børn opleve det som en kritik af nutiden, selv om fortællerens ærinde var et helt andet! Nogle oplever, at de unge ikke gider læse det, de skriver, men at børnebørnene er mere interesserede.

Hvad er det, der kan få små børn til at spørge til historierne?

Her fik vi en erfaring, som flere har gjort. Den er værd at bringe videre: De spørger, når man fortæller ud fra gamle ting/ ting i skufferne.

De lytter til de gode historier fra vores eget liv. Det er de historier, de gerne vil høre, og de fortæller dem oven i købet videre.

Om at rydde op og finde efterladenskaber:

At tømme et hus - Vi skal også kunne smide ud!

Læs B.S. Christiansens bog: "Man skal tømme sit skab"! - (B.S C. er tidligere lejesoldat) Hvad er væsentligt og hvad er uvæsentligt?

Hvad med de gamle breve, har man lov at læse dem?

Breve kan rumme livshistorie, ja, de kan være "forunderlige", som brevet fra en nybagt far, der ikke kan være med, da hans søn lige er født, men får brev fra moderen, og giver brevet videre til sin søn mange år efter!

FUAMs hjemmeside: www.fuam.dk

Oplæg fra FUAM-mødet
mandag den 12. november 2007

Den Sociale Arv

Jeg er uddannet socialrådgiver og har i de fleste af mine arbejdsår været ansat under det nu nedlagte Århus Amt, og mit sociale arbejdsfelt har været inden for det såkaldte - BØRN&UNGE-område. Min hovedfunktion i amtsregi har været at bistå de kommunale sagsbehandlere med at finde behandlingstilbud til de børn, unge og familier, der er kommet i vanskeligheder.

Begrebet Den Sociale Arv (DSA) er således velkendt fra mit arbejde. Når vi brugte begrebet, var det altid negativt ladet og indeholdt som oftest en oplysning af de problemer, en given socialt belastet familie havde, og som kunne påvirke deres børn i negativ retning eksempelvis: Misbrug, kriminalitet voldelighed m.v.

Og hvor kommer begrebet DSA så fra? Ja, det blev i slutningen af 60'erne lanceret af Gustav Jonsson, der var børnepsykiater på den svenske institution, Barnbyn Skå. Han havde lavet undersøgelser på børnene og deres familier og var kommet frem til at adfærdsmønstre - eksempelvis kriminalitet - gik i arv fra generation til generation - og han søsatte på den baggrund begrebet - DSA

Der har siden været rejst tvivl om Gustav Jonssons - måske lidt firkantede - undersøgelsesresultater, men fakta er, at begrebet DSA er kommet for at blive. - Udtrykket bliver fortsat brugt af forskere og socialarbejdere, og selv politikerne her i valgkampen giver fra alle sider udtryk for, at DSA kan brydes, hvis bare de får magten.

Jeg må indrømme, at jeg har været noget i tvivl om, hvordan jeg skulle vinkle den overskrift, for jeg havde ikke lyst til at holde oplæg om begrebet i gængs forstand.

Så det jeg tænkte var, at begrebet DSA vel også kunne være positivt ladet. - Så på den baggrund har jeg valgt at tage udgangspunkt i min egen og til dels også jeres generations efterladenskaber i form af social arv.

Mit udgangspunkt er, at man får sin sociale arv primært fra sin familie, men også fra det nærmiljø, man lever og vokser op i.

I den generation, vi selv tilhører, har vi alle en alder, der gør, at vi kan se tilbage i tiden og måske en erfaring, der gør, at vi kan tillade os at kikke vurderende på nutiden. Og begge dele vil jeg gøre med dette oplæg.

Og til os vil jeg stille spørgsmålet? Hvordan var den sociale arv, vi fik med, os der var børn og unge i 40-50'erne

Ja, det var vel først og fremmest forskelligt fra familie til familie - forskel-

ligt fra land og til by og forskelligt fra den ene socialklasse og til den anden. - Men på trods af den forskellighed, så tror jeg, at der i efterkrigsårene var et fælles fodslag i befolkningen på tværs af mange ting. - En af grundene til fodslaget kunne være sammenholdet fra krigens tid. En anden kunne være, at den store stand af håndværks-/og handelsdrivende havde - bare en generation tilbage - rødder i den gamle bondekultur, så af den grund var de to store grupper ikke så langt fra hinanden. Alle fornemmede på trods af "den kolde krig", at vi var på vej mod nye og bedre tider. Men endnu var det et stationært samfund, der bare lige - og langsomt - var begyndt at bevæge sig frem på en ny bølge. Der var mellem generationerne ikke meget større kløft end i slægtledet forud. De tre socialklasser: over-, middel og underklassen - var stadig skarpt adskilte, og endnu affandt man sig langt hen ad vejen med sit klasses tilhørsforhold og fik for sig og sine det bedste ud af mulighederne her.

I min jagt på DSA vil jeg tage udgangspunkt i det landsby-/stationsby-miljø i Vendsyssel, hvor jeg er vokset op i 40'erne og 50'erne. Jeg husker, at det som barn og ung var nemt at begå sig i det miljø. Min far havde en blandet landhandel, så i det samfund hørte min familie til mellemklassen - med de store gårdejere på den ene side og de ufaglærte arbejdere og arbejdsløse på den anden.

I sådan en landsby var der stort set ingen forskel på det normsæt, der gjaldt inden for hjemmets fire vægge, og de regler der gjaldt ude i landsby-miljøet. - De gældende normer og

regler var ikke noget, man skulle gå og huske på - det var uskrevne regler som man dagligt så praktiseret overalt i ens hjem og i landsbymiljøet. - På den anden side kom man ikke godt fra at bryde reglerne. Der herskede en stærk social kontrol i det lille samfund. Så langfingret, uhæderlighed og dovenskab satte omgående én ud på et sidespor.

Det var ikke årtier, hvor unge havde urealistiske drømme om fremtid og karriere. Landsbyen havde mange butikker og håndværksmestre. Så der var endnu for drengene arbejds- og uddannelsesmuligheder i lokalsamfundet. Drengene fik den sociale arv med hjemmefra, at de skulle være ærlige, arbejdsomme og stabile, og så skulle de sørge for at få sig en beskæftigelse, så de senere kunne forsørge en familie. Pigerne fik den arvelod, at de skulle være søde, flinke og dygtige med deres hænder. Og den foretrukne "stille pigetype" kom af sig selv - den lå i mødrene som rollemodeller og kom ind med modermælken. Selvfølgelig var der i 40'erne og 50'erne piger fra landsbyen, der blev skolelærere eller sygeplejersker, og selvfølgelig var der enkelte af drengene, der fik mellemuddannelser eller akademiske uddannelser, men det var få.

Hvis man lidt overordnet ser på, hvilken social arv man får med sig fra et sådant landsbymiljø i de år, ja, så fik man generelt set - med mindre, der var noget helt galt i ens familie - en stor og grundlæggende tryghedsfor-nemmelse på baggrund af det klare regelsæt, sammenhængskraften, benene på jorden og ingen flyvske tan-

ker om fremtid. Det var på mange måder en positiv social arv at gå videre i livet med. De drenge, der blev i landsbyen, uddannede sig inden for landbrug, handel eller håndværk, blev her værdsat for de karaktertræk, de havde på baggrund af deres sociale arv. Og det samme gjorde sig gældende, da arbejdspladserne i landsbyen inden for de tre områder på det nærmeste forsvandt op igennem 60'erne og 70'erne, og jobbene her blev udskiftet med den ny tids industriarbejde i de nært liggende større byer. Også her gjorde drengenes sociale arv dem til en værdsat arbejdskraft.

Men pigerne, både de der rejste fra landsbyen og fik en uddannelse, og de der blev tilbage uden, ja, det var dem der trak en nitte, hvad social arv angår. - Deres sociale arv havde befængt dem med det såkaldte flinkepigesyndrom, og det blev en hæmsko for en hel generation af piger i den nye tid. Det viste sig bl.a. ved, at de, der blev tilbage i landsbyen ikke havde selvtillid nok til at søge til de større byer som fabriksarbejdere, da den mulighed opstod i 60'erne og 70'erne. Og de, der flyttede og fik uddannelse indenfor kontor og omsorgsfag blev nok værdsat, men de oplevede, at det var fordi, de var så søde, flinke og medgørlige, men den slags værdsættelse er utilfredsstillende - og var en medvirkende årsag til, at de som oftest ikke havde selvtillid nok til at komme længere end til stillinger på deres grunduddannelsesniveau.

Og så kan vi stille spørgsmålet? Hvordan gik det så de flinkepiger, der giftefærdige forlod

landsbyen med eller uden uddannelse

Altså vores egen generation. De starter pænt ud med ægtefællen i parcelhuset bag ligusterhækken medbringende deres positive og negative sociale arv dvs. grundlæggende tryghed og flinkepigeadfærd. Mændene gik naturligt ind i rollen som skaffedyr, og kvinderne skabte tryghed og kontinuitet i hjemmet, uanset om de var hjemmegående eller udearbejdende. Der var ved at ske noget - flinkepigenVAR i ubalance - hun belastedes af den sociale arv, - og hun var - uforståeligt for sig selv - utilfreds på trods af, at hun havde det som blommen i et æg - med sunde børn, nyt hus, moderne bekvemmeligheder. Hvad var galt? Det indvirkede også på ægteskabet.

Op igennem 60'erne øges flinkepigernes utilpassethed på grund af medierne. Der er fuld beskæftigelse på det tidspunkt, og de, der til stadighed passer kødgryderne som deres hovedbeskæftigelse, bliver nedgjort. Kvinderne skal ud på arbejdsmarkedet, lød det. I TV og dagspresse kunne man på det tidspunkt læse, at det kun var de lalle-åndssvage, der fortsat ville være tjenestepiger for mand og børn. Fjernsynet viser selvsikre unge kvinder i job. Frustrationen breder sig og flinkepigernes selvtillid har det dårligt. Men konsekvensen er dog, at mange kommer i job eller i gang med uddannelse, men uden at flinkepigerollen sprænges af den grund. Andre forbliver i husmoderrollen enkelte med hovedet løftet og andre i vildrede. Men bølgen er startet, og hvis det var marxismen,

det drejede sig om, så ville den kommende periode have haft navnet "proletariatets diktatur", nu kom perioden til at hedde "kvindeoprøret".

Man kan spekulere på, hvordan alle de flinkepiger i det oprør fik mod til at kaste sig ud i de mange fuldstændig vilde kampmidler, som de tog i brug i det kommende årti, hvor alle uskrevne regler blev brudt - med rødstrømpebevægelse, demonstrationer, ø-lejre, kollektiver - kvindegrupper, utroskab og selvrealisering, som nogle af midlerne på vejen mod målet: *at blive frie kvinder*. Ikke alle, men store grupper af kvinderne tonsede med på bølgen ind i en ny tid, og nogle af mændene halsede bagefter - med barnevognen på slæb og iklædt hønsestrikk.

Pendulet havde sandelig svinget flinkepigerne en ordentlig tur.

Måske var det, for manges vedkommende, den positive sociale arv af grundlæggende tryghed, der gjorde, at de turde - og så selvfølgelig en frihedstrang og et ønske om at slippe ud af flinkepigehylstret.

Og det næste spørgsmål må så være, hvad var det så for en social arv, oprørsgeneration videregav som efterladenskab til deres børn

Det var langt hen ad vejen en ambivalent og rodet social arv, den generations børn fik fra deres rødstrømpeforældre. Der var ikke ret meget, der hang sammen. Børnene havde set deres forældre prøve grænser af - nok ind imellem mere, end de brød sig om. De havde oplevet forældre, der udfoldede sig i den grænseløse nye tid. så stabilitet og forudsigelig-

hed var ikke en arvelod, som rødstrømpernes børn fik med.

De fik derimod noget andet - vide rammer og åbne muligheder, da de skulle til at flyve fra reden. De havde ikke forældre, der begrænsede dem med snusfornuft eller argumenter for traditioners overholdelse. Mere sandsynligt ville deres forældre sige: flyv ud og gør jeres egne erfaringer, ingen andre kan gøre det for jer.

Den generations sønner, født omkring 1960, gik ud i verden med et lidt for heroisk moderbillede (hende valkyrien, der kæmper for noget) og et far-billede, der var fragmenteret, men stadig var han familiens stabile skaffedyr.

Ja, ja, ja - ved nærmere eftertanke, var det måske ikke så ringe en social arv at komme med i rygsækken, når disse drenge senere skulle indgå i et af den nye tids ligeværdige ægteskaber.

For pigerne var det antagelig mere kompliceret, måske ikke i forhold til faderen, men jeg tror, at pigerne, i deres identificering med moderen, har afsløret, hvor tynd lak der var mellem valkyrien og flinkepigens. De har set, at rollen som den revolutionære rødstrømpe ikke altid holdt inden for familiens fire vægge, men alligevel har de nok fået noget ud af mødrenes kamp, for der er ikke meget flinkepige over nutidens unge kvinder og mødre.

Men inden den generation kom så langt som til ægteskab og forælderroller havde mange af dem - både drenge og piger - haft en kompliceret pubertet og en ungdom i 70'erne og 80'erne, hvor de afprøvede de mest outrerede rejsemål, forskellige studi-

er, adskillige parforhold, adskillige stilsøgende rollemodeller, - - - - for til sidst at slå sig ned med et snævert specialismråde, kirkebryllup, en ægtefælle, der tog sig selv ligeså gevaldig højtideligt, som han/hun selv gør, og med hus, bil, samtalekøkken og kendskab til mange slags kaffe. - Halløj - er trygheden pludselig igen i højsæde

Og skal vi så lige til sidst se på børnene fra denne perfekte tryk-hedsgeneration

- og det er jo vores dejlige børne-børn eller oldebørn, det drejer sig om - - - ja, de har jo gode forældre, der vil deres børn det bedste, og handler derefter - og børnene - ja, de ser deres forældre som perfekte, smukke, dygtige, kloge og med et vigtigt arbejde, der ofte gør dem meget trætte. Det er forældre, der forklarer børnene alting omhyggeligt og sørger for, at de har mange ting, så de kan beskæftige sig selv og hele tiden være med på beatet

blandt de andre børn i forhold til at kende og eje de sidste nye computer-spil, de netop nu aktuelle heroes fra den animerede helteverden eller for pigers vedkommende, at de har alle de nuttede, pinkfarvede og omsorg-sudviklende pigeting - som peger hen imod, at de bliver smukke piger og gode mødre, der måske engang kan blive gift med prinsen på den hvide hest.

Ja, sarkasme, hvad skal det da blive til - helte og prinsesser.

Og her er det så måske, at vi kan komme ind - bedste-forældrene - og kan gøre en lille forskel - ved at snakke med børnene ud fra vores uhøjtidelige værdisæt og ud fra vores spræl-ske erfaringer.

Det var hvad jeg havde at sige om DSA set ud fra mit perspektiv.

Lisbet Thorendahl

Mere liv i gamles hverdag

Et projekt, der udvikler de personlige hensyn i plejen af afhængige ældre

Bedre samtaler, mere madlavning, mere bevægelse til fods og bedre nætter er i fokus for MERE LIV projektet. Det har til formål at finde, dokumentere og formidle eksempler på god praksis. Eksempler der egner sig til at fastholde opmærksomheden på de ældres ønsker til deres hverdag, og de muligheder, der rent faktisk er for at tage tilstrækkelig individuelle hensyn ved tilrettelæggelse af omsorgen.

Download folder om projektet *Merlivnyt1flille.pdf*

Fundet på nettet under: <http://knudramian.pbwiki.com/MereLiv>

Værdighed og omsorg er mange forskellige begreber

Besøg på plejehjem

Der kan være god grund til at samle på historier om, at man kan have det godt på et plejehjem. Derfor denne lille beretning:

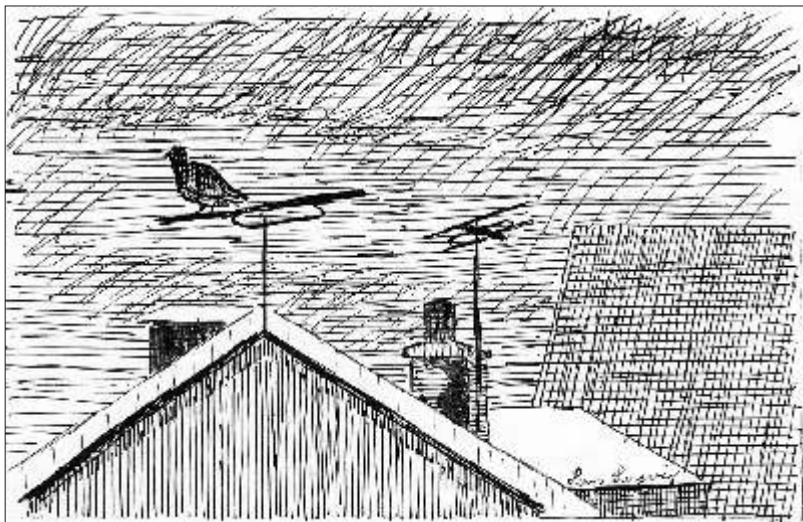
På et plejehjem besøgte jeg en gammel veninde, som med tiden er blevet dement. Jeg havde ikke kunnet forberede hende på mit besøg, og hun genkendte mig ikke umiddelbart, men blev klar over, hvem jeg var, da vi havde snakket lidt sammen, og hun var tydeligt glad for mit besøg.

Hun ville straks invitere mig på kaffe og kiggede sig søgende rundt i sin lille lejlighed for at finde kaffe og kager, men fandt ikke noget. Jeg behøvede slet ikke noget traktement, men det var befriende, at en assistent kom ind

med en bakke med kaffe og småkager. Dejligt at opleve, at personalet kender beboerne så godt, at de ved, at min veninde har været den gode værtinde, der altid har sørget godt for sine gæster, og at det ville være et nederlag for hende, hvis hun ikke kunne byde mig på et eller andet.

Da jeg måtte tilkalde hjælp for at blive låst ud, var det også godt at mærke, at assistenten skabte en god situation og sørgede for, at min venindes værdighed ikke blev krænket. På den gamle dames spørgsmål, om assistenten også skulle af sted, svarede hun med et stort smil, at hun skam blev hos hende, og de stod sammen som et par gode venner og vinkede, da jeg kørte.

Tove Holm

Der indkaldes til ordinær
Generalforsamling i FUAM

Onsdag den 13. februar 2008 kl. 16.30 – 18.00

*I Dagligstuen på Lokalcenter Møllestien,
Grønnegade 10, Århus C*

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent
2. Bestyrelsens beretning
3. Forelæggelse af det reviderede regnskab for 2007
4. Fastlæggelse af kontingent for 2009
samt godkendelse af budget for 2008
5. Valg af medlemmer til bestyrelsen
På valg er: Knud Ramian
Klara Juul-Madsen
Irma Magnussen
6. Valg af suppleanter til bestyrelsen
Suppleanter er: Birthe Grønhøj
Børge Helmer
7. Valg af to interne revisorer
Revisorerne er: Jens-Erik Jørgensen
Henning Götzsche
8. Indkomne forslag
9. Eventuelt

Kommende møder

Bemærk: *onsdag* er tilbage som mødedag!

Onsdag den 9. januar 2008

Psykologisk arv – Vandregæld.

Er lykken arvelig?

Oplæg Knud Ramian

Onsdag den 13. februar 2008

Generalforsamling

Se modstående side!

Onsdag den 12. marts 2008

Er sundhed vores eget ansvar? *Oplæg Klara*

Juul-Madsen

Onsdag den 9. april 2008

Emnet endnu ikke fastsat

Sted: Dagligstuen

i Lokalcenter Møllestien

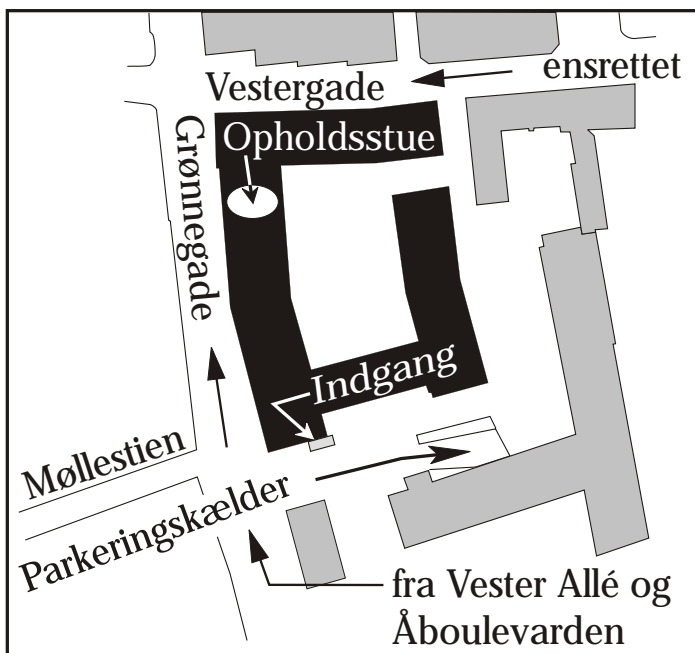
Grønnegade 10, Århus C

Tid:kl. 16.30 - 18.00

(se kortskitse på bagsiden af omslaget)

Foreningen til Udvikling af Alderdommens Muligheder

ISSN: 1902-2670

Her finder du FUAM

Sekretariatet:

Tove Holm
Åkrogs Strandvej 43
8240 Risskov
Telefon 8617 9065
E-mail: toveholm@webspeed.dk

Foreningens gironummer er:
572-6646

Ved bankoverførsel anvendes
konto-nr. 7681 4108874

CVR-nummer: 30620895